

25.03.2024

2023-2024 Üretim Yılı İklim ve Bitki Gelişimi Yönünden 5 Aylık Sezon (Ekim-Şubat) Değerlendirme Raporu

Ülke genelinde 5 aylık dönemde (Ekim 2023-Şubat 2024) toplam 336 mm yağış alınmış olup, uzun yılların %8, geçen yılın %75 üzerinde olmuştur. Yağışlar Ege, Akdeniz ve İç Anadolu hariç (yağışlar sırasıyla; %10, %9 ve %8 uzun yılların altında) tüm bölgelerde uzun yılların üzerinde gerçekleşmiş, en fazla artış %36 ile Doğu Anadolu'da olmuştur.

Ülkemiz sonbahar mevsiminde uzun yıllardan ve geçen üretim yılından daha fazla yağış almış (sırasıyla %23 ve %69), bu artışlar tüm bölgelerde gerçekleşmiştir. Uzun yıllara göre yağış artışları %7 (Karadeniz) ile %41 (Doğu Anadolu) arasında değişim göstermiştir. Bu mevsimde en yağışlı ay kasım olmuştur.

Ülkemiz kış mevsiminde 191 mm yağış almış, uzun yılların %7 altında, geçen üretim yılının %66 üzerinde olmuştur. Bölge bazında kış yağışı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da uzun yılların üzerinde (%24 ve %5), diğer bölgelerde %5 (Karadeniz) ile %29 (Ege) arasında altında olmuştur. Aralık ayında yağışlar uzun yılların %10 altında olmuş, Doğu Anadolu'da artış diğer bölgelerde en fazla İç Anadolu'da olmak üzere azalışlar kaydedilmiştir. Kış mevsiminin en yağışlı ayı ocak olmuş, yağışlar uzun yılların %25 üzerinde gerçekleşmiş, Akdeniz'de uzun yıllar civarında, Ege de %6 altında olurken diğer bölgelerde %21 (İç Anadolu) ile %68 (Doğu Anadolu) arasında artışlar görülmüştür. Şubat ayı yağışları uzun yılların ve geçen yılın altında (%42 ve %24) iken, yağış azalışları tüm bölgelerde özellikle Marmara, Ege, İç Anadolu ve Karadeniz'de daha belirgin olmuştur. Bu veriler ülke genelinde oldukça kurak bir Şubat ayına işaret etmektedir.

Marmara Bölgesi; Beş aylık bitki gelişim sezonunda 459 mm yağış almış, uzun yılların %20, geçen üretim yılının %120 üzerinde olmuştur. Bölgenin özellikle önemli buğday ekimine sahip Trakya'yı da içine alan kuzey kesiminde yağış artışları daha belirgin olmuştur.

Ege Bölgesi; Ekim-Şubat arası dönemde bölgeye 337 mm yağış düşmüş, uzun yılların %10 altında, geçen üretim yılının %53 üzerinde gerçekleşmiştir. Uzun yıllara göre yağış azalışı İzmir, Muğla ve Aydın'ı da içine alan Bölgenin güneyinde ve Afyonkarahisar'da daha yüksek olmuştur.

Akdeniz Bölgesi; Bölge 5 aylık dönemde 402 mm yağış almış, bu yağış uzun yıllara göre %9 azalma, geçen yıla göre %63 artış olarak gerçekleşmiştir. Bölgede uzun yıllara kıyasla yağış azalışı Burdur'da daha yüksek olmuştur. İç Anadolu; Bölgede bu dönemde 175 mm yağış kaydedilmiş, uzun yılların %8 altında, geçen üretim yılının %83 üzerinde gerçekleşmiştir. En fazla yağış azalışının bölgenin ve ülkenin en büyük buğday üreticisi Konya ve çevresinde gerçekleşmesi dikkat çekicidir.

Karadeniz Bölgesi; Beş aylık dönemde bölgeye 366 mm yağış düşmüş, uzun yılların %10, geçen yılın %42 üzerinde olmuştur. Doğu Karadeniz'de yer alan Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin'de yağış artışları daha belirgin olmuştur. Bununla birlikte bölgede yağış dağılımı değişkenlik göstermiş, önemli buğday üretim alanlarına sahip bölgenin iç kesimlerinde özellikle Amasya ve Tokat çevrelerinde %40'a varan yağış azalışları kaydedilmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesi; Ekim-Şubat döneminde 353 mm yağış almış, uzun yıllardan %36, geçen yıldan %135 daha yüksek gerçekleşmiştir. Bölgenin orta kesimlerinde yağış yüksekliği diğer kesimlere göre daha belirgin olmuş, en yağışlı iller Elazığ ve Tunceli olarak kaydedilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Beş aylık dönemde bölgeye 393 mm yağış düşmüş, uzun yıllara göre %17, geçen yıla göre %69 daha yüksek olmuştur. Bölgenin kuzey illeri daha yüksek artış gösterirken, en fazla yağış artışı gösteren iller Siirt ve Şırnak olmuştur.

İklim parametrelerinde sıcaklıkta da çarpıcı değişimler görülmektedir. Bu üretim yılının ilk beş ayının normallerin oldukça üzerinde sıcak geçtiği ifade edilebilir. Normallere göre sıcaklık artışı Ekimde 1,5 oC, Kasımda 3,2 oC, Aralıkta 3,5 oC, Ocakta 2,8 oC ve Şubat'ta 3,4 oC olmuştur. Kasım, Aralık ve Ocak ve Şubat ayları son 53 yılın en sıcak ayları olmuştur.

Sıcaklık artışının buharlaşmayı artırarak, yağışın etkinliğini azaltması da beklenen bir durumdur. Bu durum yeraltı ve üstü su kaynaklarına yağışın olumlu katkısını düşürücü bir ortam oluşturmaktadır. Yağış tipinin Doğu Anadolu ve yüksek lokasyonlar dışında yağmur şeklinde olması da su rezervleri açısından önemlidir.

İklim, bitki gelişimi ve tarımsal uygulamalar ile ilgili notlar;

1. Bölgelere göre değişkenlik göstermekle birlikte uzun yıllara ve geçen yıllara göre daha yağışlı bir dönem geçirilmiştir. Bununla birlikte sonbahar mevsiminde uzun yıllara göre daha yüksek yağış alırken, kış mevsiminde daha düşük yağış alınmıştır (geçen yıla göre ise yağışlar daha yüksek). Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgesinde yağış azalışı daha dikkat çekici boyuttadır. Geçen yıl sonbaharı içine alan Ocak ayı dahil kurak bir dönem yaşanırken ve felaket senaryoları yazılırken, Şubat ayında başlayan ve üst, üste 4 ay devam eden yağışlı sezon ile buğday ve diğer hububatta rekor üretim elde edildiği unutulmamalıdır. Bu yıl ise şu ana kadar geçen yılın çok üzerinde yağış alınmış, ancak kış aylarında daha düşük yağış alınması, şubat ayındaki yağış düşüşü sonraki aylardaki yağışın önemini artırmıştır. Özellikle en önemli buğday üreticisi Bölge olan İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde yağışların daha düşük düzeyde oluşu, bilhassa daha yoğun üretim yapılan Konya, Afyonkarahisar, Burdur, Tokat ve Amasya gibi illerde bölge ortalamalarının oldukça altında oluşu sonraki ayların daha dikkatli takip edilmesini gerekli kılmaktadır.

2. Yağış miktarı ve dağılımı yanında bitki gelişimi, rezervler açısından yağış biçimi de önemli bir faktördür. Son yıllarda sıkça olduğu gibi bu üretim yılında da Doğu Anadolu Bölgesi ve diğer yüksek rakımlı lokal alanlar dışında ülkenin büyük bir bölümünde etkili kar yağışı olmamış, yağışlar genellikle yağmur şeklinde düşmüştür.

3. Yağışın yanında sıcaklığın da tarımsal açıdan önemli bir iklim parametresi olduğu açıktır. Bu üretim yılında daha sıcak bir sonbahar ve kış mevsimi yaşanmıştır. Kasım ayından başlayan ve Şubat dahil 4 ayın hepsinin son 53 yılın en sıcak ayları olması dikkat çekicidir. Bundan sonraki ayların sıcaklık seyri de önemini korumaktadır.

4. Yukarıda özetlenen iklim parametreleri bitki yetiştiriciliği ve gelişimi açısından bazı değişimlere neden olmuştur. Bunlar;

- Bu iklim şartlarında bitkilerin toprak altı aksamı yanında toprak üstü aksamı gelişimi kış aylarında bile büyüme ve gelişmeye devam etmiştir. Bölgelerde lokal bazı alanlar hariç yeterli ve sağlıklı çıkışlar olmuş, kardeşlenme daha erken başlamış ve daha yoğun olmuştur. Bölgeler ve bölge içinde bitkilerin fenolojik dönemleri farklılık göstermekle birlikte; Doğu Anadolu'da çıkış ve kardeşlenme başlangıcında iken, kar örtüsü ve soğuk şartlar dolayısı ile gelişme bloke

olmuştur. İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde yoğun kardeşlenme döneminde olup, baharlık çeşitlerin ekimi, erken ekim, yoğun gübre ve sulama uygulamaları ile aşırı büyüme ve gelişme ile yer, yer sapa kalkma eğilimleri görülmektedir. Sahil bölgelerinde ve Güneydoğu Anadolu'da ise, buğday yoğun olarak sapa kalkma evresinde ise de, yükselti, çeşit ve yetiştirme şartları gibi unsurlara bağlı olarak kardeşlenme ve başaklanma başlangıcı evrelerine de rastlamak mümkündür.

- Özellikle İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde daha geç ekim mümkün olmuş, bu ekimler risk oluşturmamıştır. Ancak iklimdeki değişim bir miktar geç ekim imkanı sağlasa da, bunun yıldan yıla değişim gösterebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

- Erken ekimler ise yağış ve sıcaklığın uygun olması sebebiyle iç bölgelerde aşırı bitki gelişimini teşvik etmiş, ani sıcaklık değişimleri ve sıcaklık düşüşlerinden etkilenme riski ortaya çıkmıştır. Nitekim hafif sıcaklık değişimleri bile bu alanlarda renk değişimlerine, sararma ve nekrozlara sebep olmuş, mart ayı bu riskin devam edebileceği ay olarak değerlendirilmektedir.

- İklim değişimlerini avantaja dönüştürmek isteyen bazı üreticilerin riskli tercihlere yöneldikleri de görülmektedir. İç Bölgelerde baharlık çeşit tercihi bu riskli tercihlerin ilk sırasında yer almaktadır. Bu çeşitler kışlık tabiatlı çeşitlere göre yukarıda özetlenen yeterli yağış ve yüksek sıcaklıktan istifade ederek toprak üstü aksamda daha hızlı gelişime yönelmekte, bu aşırı gelişim ise düşük sıcaklık zararlanmalarına bitkileri açık hale getirmektedir. Bu tür riskli tercihler bazı yıllarda avantaj elde edilmesini sağlasa bile, bazı yıllarda da önemli ürün kayıpları yada hiç ürün alamama sonuçları ortaya çıkarabileceği unutulmamalıdır.

- Bu yılki yağış koşulları yeterli çıkışı, rozet formunda bitki gelişimini sağlayarak kış aylarına ulaşılması açısından yeterli olmuştur. Ancak bazı üreticilerin aceleci davranarak sonbaharda sulamaya yönelmeleri azımsanmayacak düzeydedir. Bu durum su israfına ve gereksiz maliyetin artmasına neden olduğu gibi, olası bir düşük sıcaklıktan bitkilerin etkilenme riskini artırmıştır.

- Aşırı bitki gelişimi ile kış aylarına girilen bazı tarlalarda üreticilerin hayvan otlatma, hatta toprak üstü aksamı biçme gibi önlemler almaya çalıştıkları dikkati çekmektedir. Maliyet artışı ve bitkilerde zararlanma ortaya çıkarabilecek bu uygulamalara neden ihtiyaç duyulmuştur. Bunun nedeni sadece elverişli yağış ve sıcaklık koşulları mıdır? Elbette yağışın ve yüksek sıcaklığın belirli bir etkisi söz konusudur. Ancak asıl etken yanlış tercih ve aşırı uygulamalardır. Bunlar; kışlık bölgelerde baharlık çeşit tercihi, erken ekim, zamansız/gereksiz ve aşırı sulama, yüksek dozda ve zamansız azot uygulaması şeklinde sıralanabilir. Yani önce aşırı gelişmeyi sağlayacak masraflı yanlış tercih ve uygulamalar, sonra riski düşürmek için masraflı ve verim düşüşüne sebep olabilecek uygulamalar yapılmaktadır. Rapor Ekim-Şubat dönemini kapsasa da 20 Marttan itibaren ülke genelinde hava sıcaklıklarının düştüğü, yer, yer kar yağışı olduğu gözlenmekte olup, bahsedilen zararlanma riske işaret etmektedir.

- Tarlalarda tüm bölgelerde olmak üzere özellikle iç ve geçit bölgelerde yüksek fare ve köstebek popülasyonu ile görülen zararlar söz konusudur. İklimin etkisi ortada, özellikle sıcaklığın ve bitki gelişimini artıran şartların bunda payı büyüktür. Ancak dönüp, doğal dengeyi nasıl bozduğumuzu da sorgulamamız gerekmez mi? Hangi canlıları yok ettik ki, fareler özgür kaldı? Tilki, yılan, baykuş, leylek, doğan, şahin, kartal vs doğal ortamda fareleri kontrol için yeterli iken, bunların popülasyonlarını avlayarak mı, yoksa gereksiz, zamansız, aşırı dozda tarım ilaçları kullanarak mı yok ettik? Yapılacak olan elbette Tarım ve Orman Müdürlükleri ile irtibatlı mücadele uygulamaktır. Ancak kalıcı çözüm, kaybettiğimizi bulmakta, biyolojik mücadeleyi devreye sokarak doğal dengeyi yeniden tesis etmektedir. Bakanlık ve üniversitelerin işbirliği ile fare ve köstebekler açısından doğal dengenin yeniden tesisinin esasları üzerinde çalışması, biyolojik mücadelenin devreye sokulması elzemdir.

5. Tüm bu değerlendirmeler ışığında buğdayda geçen yıl 7,3 milyon hektar olarak öngördüğümüz ekim alanının bu yıl 7,5 milyon hektar olacağı (İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde mısır ve ayçiçeğinden, Güneydoğu, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde pamuktan buğdaya geçiş ile) beklenildiği de dikkate alındığında, geçen yılki rekolte beklentisine ulaşılabilceği tahmin edilmektedir.

Büyüme sezonun devamındaki süreç için değerlendirme notları;

- İklimin gidişatı ile tarımsal uygulamalar zamanlama açısından uyumlu olmalıdır. Bunun için akıllı teknolojilerden yararlanma ve teknik destek alma yoluna gidilmelidir. Yabancı ot gelişimi daha erken ve hızlı olduğundan, teknik destekler, tarla gözlemleri ve iklim takibi ile ilaçlama zamanı seçilmelidir. Hastalıkların da daha erken çıkabileceği göz önünde bulundurulmalı, ancak mücadele için yerinde tarla gözlemi ile gereklilik oluşmasına dikkat edilmeli, teknik destek unutulmamalı, ezbere uygulamalardan kaçınılmalıdır.

- Aşırı sulama, gübreleme gibi maliyeti artıran, değişik riskler ortaya çıkaran ve çevresel sürdürülebilirliği zorlayan uygulamalardan kaçınılmalıdır. En yüksek verim yerine maliyet, çevre ve gelir dengesini koruyacak optimum verim düzeyi hedeflenmelidir.

- Tarım danışmanlığı uygulamasından mutlaka yararlanılmalı, çevresel risklere karşı tarım sigortası yaptırılmalıdır.

- Ezberler bir kenara bırakılmalı, her yıl ayrı değerlendirilmeli, tarlada daha fazla izimiz ve gözümüz olmalı, teknoloji odaklı bir üretimi zorlamalıyız.

ÖZET;

1. Bölgelere göre değişkenlik göstermekle birlikte uzun yıllara ve geçen yıllara göre daha yağışlı bir dönem geçirilmiştir. Bununla birlikte sonbahar mevsiminde uzun yıllara göre daha yüksek yağış alınırken, kış mevsiminde daha düşük yağış alınmıştır (geçen yıla göre ise yağışlar daha yüksek). Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgesinde uzun yıllara göre yağış azalışı daha dikkat çekici boyuttadır. Özellikle en önemli buğday üreticisi Bölge olan İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde yağışların daha düşük düzeyde oluşu, bilhassa daha yoğun üretim yapılan Konya, Afyonkarahisar, Burdur, Tokat ve Amasya gibi illerde bölge ortalamalarının oldukça altında oluşu sonraki ayların daha dikkatli takip edilmesini gerekli kılmaktadır.

2. Bu üretim yılında daha sıcak bir sonbahar ve kış mevsimi yaşanmıştır. Kasım ayından başlayan ve Şubat dahil 4 ayın hepsinin son 53 yılın en sıcak ayları olması dikkat çekicidir.

3. Yukarıda özetlenen iklim parametreleri bitki yetiştiriciliği ve gelişimi açısından bazı değişimlere neden olmuştur. Bunlar;

- Bu iklim şartlarında bitkilerin toprak altı aksamı yanında toprak üstü aksamı gelişimi kış aylarında bile büyüme ve gelişmeye devam etmiştir. Bölgelerde lokal bazı alanlar hariç yeterli ve sağlıklı çıkışlar olmuş, kardeşlenme daha erken başlamış ve daha yoğun olmuştur. Bölgeler ve bölge içinde bitkilerin fenolojik dönemleri farklılık göstermektedir. Ülke genelinde kardeşlenme, sapa kalkma ve başaklanma başlangıcı evrelerine farklı bölge, rakım ve yetiştirme koşullarına bağlı olarak rastlamak mümkündür.

- Özellikle İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde daha geç ekim mümkün olmuş, bu ekimler risk oluşturmamıştır.

- Erken ekimler ise yağış ve sıcaklığın uygun olması sebebiyle iç bölgelerde aşırı bitki gelişimini teşvik etmiş, ani sıcaklık değişimleri ve sıcaklık düşüşlerinden etkilenme riski ortaya çıkmıştır.

- İklim değişimlerini avantaja dönüştürmek isteyen bazı üreticilerin riskli tercihlere yöneldikleri de görülmektedir. İç Bölgelerde baharlık çeşit tercihi bu riskli tercihlerin ilk sırasında yer almaktadır. Bu tür riskli tercihler bazı yıllarda avantaj elde edilmesini sağlasa bile, bazı yıllarda da önemli ürün kayıpları ya da hiç ürün alamama sonuçları ortaya çıkarabilmektedir.

- Bu yılki yağış koşulları yeterli çıkışı, rozet formunda bitki gelişimini sağlayarak kış aylarına ulaşılması açısından yeterli olmuştur. Ancak bazı üreticilerin aceleci davranarak sonbaharda sulamaya yönelmeleri azımsanmayacak düzeydedir. Bu durum su israfına ve gereksiz maliyetin artmasına neden olduğu gibi, olası bir düşük sıcaklıktan bitkilerin etkilenme riskini artırmıştır.

- Aşırı bitki gelişimi ile kış aylarına girilen bazı tarlalarda üreticilerin hayvan otlatma, hatta toprak üstü aksamı biçme gibi önlemler almaya çalıştıkları dikkati çekmektedir. Maliyet artışı ve bitkilerde zararlanma ortaya çıkarabilecek bu uygulamalara neden ihtiyaç duyulmuştur? Bunun nedeni sadece elverişli yağış ve sıcaklık koşulları mıdır? Elbette yağışın ve yüksek sıcaklığın belirli bir etkisi söz konusudur. Ancak asıl etken yanlış tercih ve aşırı uygulamalardır. Bunlar; kışık bölgelerde baharlık çeşit tercihi, erken ekim, zamansız/gereksiz ve aşırı sulama, yüksek dozda ve zamansız azot uygulaması şeklinde sıralanabilir.

- Tarlalarda tüm bölgelerde olmak üzere özellikle iç ve geçit bölgelerde yüksek fare ve köstebek popülasyonu ile görülen zararlar söz konusudur. İklimin etkisi ortada, özellikle sıcaklığın ve bitki gelişimini artıran şartların bunda payı büyüktür. Ancak dönüp, doğal dengeyi nasıl bozduğumuzu da sorgulamamız gerekmez mi? Hangi canlıları yok ettik ki, fareler özgür kaldı? Yapılacak olan elbette Tarım ve Orman Müdürlükleri ile irtibatlı mücadele uygulamaktır. Ancak kalıcı çözüm, kaybettiğimizi bulmakta, biyolojik mücadeleyi devreye sokarak doğal dengeyi yeniden tesis etmektedir.

4. Tüm bu değerlendirmeler ışığında buğdayda geçen yıl 7,3 milyon hektar olarak öngördüğümüz ekim alanının bu yıl 7,5 milyon hektar olacağı (İç Anadolu ve Geçit Bölgelerinde mısır ve ayçiçeğinden, Güneydoğu, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde pamuktan buğdaya muhtemel geçiş ile) beklenildiği de dikkate alındığında, geçen yılki rekolte beklentisine ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

Büyüme sezonunun devamındaki süreç için değerlendirmeler;

- İklimin gidişatı ile tarımsal uygulamalar zamanlama açısından uyumlu olmalıdır. Bunun için akıllı teknolojilerden yararlanma ve teknik destek alma yoluna gidilmelidir. Yabancı ot gelişimi daha erken ve hızlı olduğundan, teknik destekler, tarla gözlemleri ve iklim takibi ile ilaçlama zamanı seçilmelidir. Hastalıkların da daha erken çıkabileceği göz önünde bulundurulmalı, ancak mücadele için yerinde tarla gözlemi ile gereklilik oluşmasına dikkat edilmeli, teknik destek unutulmamalı, ezbere uygulamalardan kaçınılmalıdır.

- Aşırı sulama, gübreleme gibi maliyeti artıran, değişik riskler ortaya çıkaran ve çevresel sürdürülebilirliği zorlayan uygulamalardan kaçınılmalıdır.

- Tarım danışmanlığı uygulamasından mutlaka yararlanılmalı, çevresel risklere karşı tarım sigortası yaptırılmalıdır.

- Ezberler bir kenara bırakılmalı, her yıl ayrı değerlendirilmeli, tarlada daha fazla izimiz ve gözümüz olmalı, teknoloji odaklı bir üretimi zorlamalıyız.